

p30konkor.com

زمان آزمون :

نام درس :

نام آموزشگاه :

تاریخ برگزاری :

نام و نام خانوادگی :

پایه تحصیلی :

نام دبیر :

عنوان آزمون : فنون ۱۰ درس ۱-۳

ردیف	لطفًا پاسخ سوالات را روی همین برگ بنویسید	بارم
۱	<p>شعر زیر را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید.</p> <p>«ای آنکه غمگنی و سزاواری / ونیدر نهان سرشک همی باری رفت آنکه رفت و آمد آنکه آمد / بود آنکه بود خیره چه غم داری» الف) با توجه به کلمات مشخص شده دو ویژگی زبانی ابیات را بنویسید. ب) یک آرایه ادبی در بیت دوم بیابید و بنویسید. ج) حس و حال فضای شعری و عاطفی ابیات بالا را بررسی کنید.</p> <p>پاسخ: ۱ الف) کهنه و مهجور بودن لغات (خیره - سرشک) / کم بودن لغات عربی، کاربرد همی به جای می / کاربرد حرف اضافه اندر / کوتاهی جملات / سادگی و روانی / کاربرد واژگان فارسی ب) تکرار - تضاد ج) نکوهش غم‌گرایی، دعوت به شادی و دوری از اندوه، ناپایداری دنیا، ادبیات تعلیمی و موارد مشابه</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دهم-خردادماه ۱۴۰۳
۲	<p>با توجه به ابیات زیر به سؤالات پاسخ دهید.</p> <p>آمد نفس صبح و سلامت نرسانید / بوی تو نیاورد و پیامت نرسانید یا تو به دم صبح، سلامی نسپردی / یا صبحدم از رشک، سلامت نرسانید بر باد سپردم دل و جان، تا به تو آرد / زین هر دو ندانم که کدامت نرسانید عمری است که چون خاک، جگر تشنه عشقم / و ایام به من، جرعه جامت نرسانید الف) دو ویژگی ادبی متن را بنویسید. ب) شعر را به لحاظ قلمرو فکری تحلیل کنید. (ذکر دو مورد)</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ویژگی‌های ادبی: قالب شعر غزل / تکرار واژه سلام / تشخیص (استعاره مکنیه): نفس صبح / سلام سپردن به صبح و صبحدم / پیغام‌رسان بودن باد / دل مجاز از وجود / دل و جان تناسب / تشبیه: چو خاک / جگر تشنه کنایه از شدت عشق / واج‌آرایی در حرف «س» در بیت اول و واج‌آرایی «د» در بیت ۳ ب) بیان فراق و جدایی، غم و اندوه از دوری یار در انتظار پیام از معشوق، شکایت از دوری یار، بالا بودن مقام معشوق، مضمون‌پردازی عاشقانه</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دهم-خردادماه ۱۴۰۳
۳	<p>با توجه به ابیات:</p> <p>۱) خواب نوشین بامداد رحیل / باز دارد پیاده ز سبیل ۲) پیش از اینت بیش از این اندیشه عشاق بود / مهرورزی تو با ما شهره آفاق بود الف) تکرار واج در کدام بیت محسوس‌تر است؟ ب) این تکرار باعث آفرینش آرایه می‌شود.</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ۲ ب) واج‌آرایی</p>	سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دهم-خردادماه ۱۴۰۳

۴	<p>کدام یک از ابیات زیر از وزن شورآفرین و شاد برخوردار است؟ الف) ای ساریان، آهسته‌ران کارام جانم می‌رود / وان دل که با خود داشتم با دلستانم می‌رود ب) تا به کرم خرده‌نگیری که من / غایبم از ذوق حضور ای صنم ج) برآمد خروش سپاه از دوروی / جهان شد پر از مردم جنگجوی</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب</p>
۵	<p>اساسی‌ترین عامل پیدایش شعر است.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ عاطفه</p>
۶	<p>غزلی از دیوان حافظ بیابید که نمونه مناسبی برای کاربرد واج‌آرایی و واژه‌آرایی باشد؛ سپس مشخص کنید، کدام واج‌ها و واژه‌ها در ایجاد این آرایه‌ها، مؤثر هستند.</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی‌های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱</p> <p>۱) گر ز دست زلف مشکینت خطایی رفت رفت / ور ز هندوی شما بر ما جفایی رفت رفت ۲) برق عشق از خرمن پشمینه‌پوشی سوخت سوخت / جور شاه کامران گر بر گدایی رفت رفت ۳) در طریقت رنجش خاطر نباشد می‌بیار / هر کدورت را که بینی چون صفایی رفت رفت ۴) عشق بازی را تحمل باید ای دل پای دار / گر ملالی بود، بود و گر خطایی رفت رفت ۵) گر دلی از غمزه دلدار باری برد، برد / در میان جان و جانان ماجرای رفت رفت ۶) از سخن‌چینان ملامت‌ها پدید آمد ولی / گر میان هم‌نشینان ناسزایی رفت رفت ۷) عیب حافظ گو مکن واعظ که رفت از خانقاه / پای آزادی چه بندی؟ گر به جایی رفت رفت * تکرار واژه «رفت» در تمام بیت‌ها، «سوخت» در بیت سوم و «بود» در بیت چهارم و «برد» در بیت پنجم * تکرار واج «ـِ» در بیت (۱)، تکرار واج «ش» در بیت (۲)، تکرار واج «ر» در بیت (۳)، تکرار واج «ا» در بیت (۴)، تکرار واج «ب، ج» در بیت (۵).</p>
۷	<p>در شعر زیر، آرایه تکرار (واژه‌آرایی) را بیابید. هر کجا دردی است درمانیش هست درد عشق آنکه درمانیش نیست</p> <p>سلمان ساوجی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی‌های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ «درد»، «درمان» و «است»</p>
۸	<p>در شعر زیر، آرایه تکرار (واژه‌آرایی) را بیابید. یک عمر پریشانی دل، بسته به مویی است تنها سر مویی ز سر موی تو دورم</p> <p>قیصر امین‌پور</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی‌های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ «موی» و «سر»</p>
۹	<p>در شعر زیر، آرایه تکرار (واژه‌آرایی) را بیابید. از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است وز نام چه پرسی که مرا ننگ ز نام است</p> <p>حافظ</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی‌های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ «نام» و «ننگ»</p>

	<p>در شعر زیر، آرایهٔ تکرار (واژه‌آرایی) را بیابید. عمر ما را مهلت امروز و فردای تو نیست</p> <p>من که یک امروز مهمان توام، فردا چرا؟</p> <p>شهریار</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ امروز، فردا، تو</p>
	<p>در بیت زیر، نمونه‌های واج‌آرایی را بیابید. سرو را بین بر سماع بلبلان صبح خیز</p> <p>همچو سرمستان به بستان، پای کوب و دست زن</p> <p>خاقانی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ واج‌آرایی واج‌های «س»، «ن»</p>
	<p>نمونه زیر را بخوانید و دربارهٔ تفاوت و عواطف و حس و حال حاکم بر فضای شعر، گفت‌وگو کنید. معشوقه بسامان شد، تا باد چنین بادا / کفرش همه ایمان شد، تا باد چنین بادا ملکی که پریشان شد، از شومی شیطان شد / باز آن سلیمان شد، تا باد چنین بادا یاری که دلم خستی، در بر رخ ما بستی / غمخوارهٔ یاران شد، تا باد چنین بادا زان خشم دروغینش، زان شیوهٔ شیرینش / عالم شکرستان شد، تا باد چنین بادا عید آمد و عید آمد، یاری که رمید آمد / عیدانه فراوان شد، تا باد چنین بادا</p> <p>مولوی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ مولانا در این شعر با استفاده از وزنی شاد حالت شور و نشاط عاشقانه را به خواننده منتقل می‌کند. هجاها کوتاه و ضربی است. تناسب وزن و عاطفه در این شعر موجب اثرگذاری بیشتر آن شده است.</p>
	<p>نمونه زیر را بخوانید و دربارهٔ تفاوت و عواطف و حس و حال حاکم بر فضای شعر، گفت‌وگو کنید. زین درد، خون گریست سپهر و ستاره هم / خون گشت، قلب لعل و دل سنگ خاره هم بر سر زدند از آلم زادهٔ بتول / تنها همین نه مریم و هاجر، که ساره هم بستند راه مهلت او از چهار سو / تنها نه راه مهلت او، راه چاره هم کردند قتل عام به نوعی که شد قتیل / از کودکان آل‌نبی، شیرخوار هم بر قتل شیرخواره نکردند اکتفا / تاراج برده‌اند ز کین، گاهواره هم بر خور نشست از اثر نعل میخ‌کوب / تنها نه نقش ماه، که نقش ستاره هم آن پیکر شریف چو بر روی خاک ماند / بر روی او پیاده گذشت و سواره هم زین نظم، شد گشوده به رویم در آلم / بر قلب من نشست، ز مَرَهَم، هزار هم</p> <p>فدایی مازندرانی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ حالت غم و اندوه و سوگواری محسوس است. وزن شعر نیز با محتوای آن متناسب است.</p>
	<p>نمونه زیر را بخوانید و دربارهٔ تفاوت و عواطف و حس و حال حاکم بر فضای شعر، گفت‌وگو کنید. ای نفسِ خرم باد صبا / از بر یار آمده‌ای، مَرَحبا قافلهٔ شب، چه شنیدی ز صبح / مرغ سلیمان، چه خبر از سبا؟ بر سر خشم است هنوز آن حریف / یا سخنی می‌رود اندر رضا؟</p> <p>غزلیات سعدی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ حالت شور و نشاط محسوس است. گویی شاعر در این است که شادی و خوشی را برای شنونده بازگو کند.</p>

	<p>نمونه زیر را بخوانید؛ آن‌ها را از دید آهنگ و موسیقی مقایسه کنید و تفاوت آن‌ها را بیان کنید.</p> <p>ای مهر تو در دل‌ها، وی مهر تو بر لب‌ها / وی شور تو در سرها، وی سرّ تو در جان‌ها تا خار غم عشقت، آویخته در دامن / کوتاه نظری باشد، رفتن به گلستان‌ها گر در طلبت رنجی ما را برسد شاید / چون عشق حرم باشد، سهل است بیابان‌ها گویند مگو سعدی چندین سخن از عشقش / می‌گویم و بعد از من، گویند به دوران‌ها</p> <p>سعدی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ وزن و موسیقی ابیات سعدی، حالت شادی و شور و نشاط را بر این سروده حاکم کرده است.</p>	۱۵
	<p>حکایت زیر را بخوانید و آن را از دیدگاه قلمرو ادبی و فکری، بررسی کنید.</p> <p>روزی شخصی پیش بهلول، بی‌ادبی نمود. بهلول او را ملامت کرد که چرا شرط ادب به جا نیاوردی؟ او گفت: چه کنم؟ آب و گل مرا چنین سرشته‌اند. گفت: آب و گل تو را نیکو سرشته‌اند، اما لگد کم خورده است!</p> <p>لطایف الطّوایف</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ قلمرو ادبی کنایه: آب و گل کسی را سرشتن - لگد خوردن، آب و گل مجاز از وجود انسان قلمرو فکری: نویسنده در این حکایت کوتاه به لزوم تربیت فرزند اشاره می‌کند و با نگرش تعلیمی تلاش می‌کند بی‌ادبی را نکوهش کند.</p>	۱۶
<p>با توجه به متن زیر، به ۲ پرسش بعدی پاسخ دهید.</p> <p>شنیدم که خلیفه‌ای خوابی دید، بر آن جمله که پنداشتی که همه دندان‌های او بیرون افتادی به یک بار، خوابگزاری را بخواند و پرسید که: تعبیر این خواب چیست؟</p> <p>مُعَبَّر گفت: زندگانی امیر، دراز باد، همه اقربای تو پیش از تو بمیرند، چنان که کس از تو باز نماند.</p> <p>خلیفه گفت: این مرد را صد چوب بزنید؛ چرا بدین دردناکی سخن اندر روی من بگفت؟! چه اگر همه اقربای من پیش از من بمیرند، پس آن‌گاه، من که باشم؟!</p> <p>خوابگزار گفت: بدین خواب که امیر گفت، دلیل کند که خداوند، دراز زندگانی‌تر از همه اقربای خویش بود.</p> <p>خلیفه گفت: تعبیر از آن بیرون نشد (سخن همان است)؛ اما از عبارت تا عبارت بسیار فرق است؛ این مرد را صد دینار بدهید.</p>		
	<p>دو ویژگی زبانی را استخراج کنید.</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ (۱) کاربردهای کهن واژگان: خوابگزار، مُعَبَّر، اقربا، بگفت، «اندر» به جای «در» (۲) جمع کلمه «قرب» به صورت اقربا (۳) سادگی و روانی جملات / کاربرد جمله‌های کوتاه (۴) کاربرد واژه «خداوند» به جای پادشاه (۵) کاربرد «ی» استمراری در فعل: پنداشتی — می‌پنداشت</p>	۱۷
	<p>چه عاملی سبب شد خلیفه، رفتاری متفاوت با دو خوابگزار داشته باشد؟</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ متفاوت بودن شیوه گفتار به صورتی که هر دو خوابگزار یک مطلب را با دو شیوه مختلف بیان کردند.</p>	۱۸

	<p>در خوانش دقیق شعر زیر، به چه نکاتی باید توجه کرد؟ نهنگی بچه خود را چه خوش گفت: / به دین ما حرام آمد کرانه به موج آویز و از ساحل پرهیز / همه دریاست ما را آشیانه</p> <p>۱۹</p> <p>اقبال لاهوری</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ رویارویی با شعر - کشف لحن و آهنگ شعر - که روایی - داستانی است - حال و هوا و محتوای اثر - خواندن یکباره و بیگسست اثر - ارتباط طولی و محتوایی اثر</p>	
	<p>با توجه به قلمرو فکری، دیدگاه خود را درباره محتوا و موضوع سروده زیر بنویسید.</p> <p>آب را گل نکنیم؛ در فرودست انگار، کفتری میخورد آب یا که در بیشه دور، سیره‌ای پر می‌شوید یا در آبادی، کوزه‌ای پر می‌گردد.</p> <p>آب را گل نکنیم؛</p> <p>شاید این آب روان، می‌رود پای سپیداری، تا فرو شوید اندوه دلی دست درویشی شاید، نان خشکیده فرو برده در آب ...</p> <p>سهراب سپهری</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ شاعر در این شعر آب را مظهر زندگی و طراوت می‌داند و با الهام از طبیعت و با دیدگاه عرفانی، دوستی و مهربانی میان پدیده‌های هستی را مطرح می‌کند. گل نیز در این شعر می‌تواند نماد نادرستی و کژی باشد.</p>	۲۰
	<p>یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها در بررسی و تحلیل متن چیست؟</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها این است که متن از سه دیدگاه زبان، ادبیات و فکر؛ یعنی در سه قلمرو بررسی شود: زبانی، ادبی، فکری</p>	۲۱
	<p>مفهوم «متن» را با ذکر دو مثال توضیح دهید.</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، «متن» است. به بیان دیگر، نه فقط نوشته‌های روی کاغذ و کتاب، بلکه صدایی که می‌شنویم، بویی که حس می‌کنیم، رویدادی که می‌بینیم، مزه‌ای که می‌چشیم و چیزی که لمس می‌کنیم، هر کدام متن به حساب می‌آیند.</p>	۲۲
<p>با توجه به بیت «رشته‌ی تسبیح اگر بگسست معذورم بدار / دستم اندر ساعدِ ساقی سیمین بود» به ۲ پرسش زیر پاسخ دهید.</p>		
	<p>صامت «س» چند بار تکرار شده است؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-سوم دبیرستان-سوم انسانی</p> <p>پاسخ: ۱ ۸ بار (۰/۲۵)</p>	۲۳

۲۴	این تکرار آگاهانه، سبب ایجاد کدام «آرایه‌ی ادبی» گردیده است؟ سوالات امتحانات نهایی متوسطه-سوم دبیرستان-سوم انسانی	پاسخ: ۱ واج آرای (نغمه‌ی حروف) (۰/۲۵)
۲۵	با توجه به بیت زیر کدام گزینه «درست» و کدام «نادرست» است؟ جان بی‌جمال جانان میل جهان ندارد هر کس که این ندارد حقاً که آن ندارد الف) تکرار صامت «ج» در مصراع اول به عنوان یک عامل ایجادکننده‌ی موسیقی درخور توجه است. ب) موسیقی برخاسته از واج آرای مصوت‌ها محسوس‌تر است. سوالات امتحانات نهایی متوسطه-سوم دبیرستان-سوم انسانی	پاسخ: ۱ الف) درست (۰/۲۵) ب) نادرست (۰/۲۵)
۲۶	در شعر زیر، آرایه‌ی تکرار (واژه‌آرای) را بیابید. گر اظهار پشیمانی کند گردون مشو ایمن که بد عهد از پشیمانی، پشیمان زود می‌گردد صائب مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)	پاسخ: ۱ پشیمانی
۲۷	در شعر زیر، آرایه‌ی تکرار (واژه‌آرای) را بیابید. بی عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار روز فراق را که نهد در شمار عمر حافظ مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)	پاسخ: ۱ عمر
۲۸	در شعر زیر، آرایه‌ی تکرار (واژه‌آرای) را بیابید. گرم باز آمدی محبوب سیم اندام سنگین دل گل از خارم برآوردی و خار از پای و پای از گل سعدی مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)	پاسخ: ۱ «از»، «خار»، «پا»
۲۹	نمونه زیر را بخوانید و درباره‌ی تفاوت و عواطف و حس و حال حاکم بر فضای شعر، گفت‌وگو کنید. دیو پیش توست پیدا، زو حذر بایدت کرد / چند نالی تو چه دیوانه ز دیو ناپدید چون نخواهی کت ز دیگر کس جگر خسته شود / دیگران را خیره خیره دل چرا باید خَلید برگزین از کارها پاکیزگی و خوی نیک / کز همه دنیا گزین خلق دنیا این گزید نیک‌خو گفته است یزدان، مر رسول خویش را / خوی نیک است ای برادر، گنج نیکی را کلید ناصر خسرو مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)	پاسخ: ۱ لحنی اندرزگونه، تعلیمی و جدی محسوس است.
۳۰	نمونه زیر را بخوانید؛ آن‌ها را از دید آهنگ و موسیقی مقایسه کنید و تفاوت آن‌ها را بیان کنید. مرا در منزل جانان چه امن عیش چون هر دم / جرس فریاد می‌دارد که بربندید محمل‌ها شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل / کجا دانند حال ما سبکباران ساحل‌ها حافظ مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)	پاسخ: ۱ وزن و آهنگ ابیات حافظ، فضایی نگران‌کننده و یأس‌آلود ایجاد کرده. گام‌های آوایی این شعر کوتاه و پی‌درپی است و این توازن پاره‌های کلام را نمایان می‌کند.

	<p>نمونه زیر را بخوانید؛ آن‌ها را از دید آهنگ و موسیقی مقایسه کنید و تفاوت آن‌ها را بیان کنید.</p> <p>ای ساربان آهسته ران کارام جانم می‌رود / وان دل که با خود داشتم با دلستانم می‌رود محمل بدار ای ساربان، تندی مکن با کاروان / کز عشق آن سرو روان، گویی روانم می‌رود</p> <p>سعدی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ موسیقی و آهنگ ملایم و همراه با کشش آوایی حالت غم و اندوه و حسرت شاعر را به خواننده منتقل شود.</p>	۳۱
	<p>سرودهٔ زیر را بخوانید و با توجه به قلمرو ادبی، «کنایه، تشبیه، تشخیص، مَثَل و مراعات نظیر» را شناسایی کنید.</p> <p>هرکه زین گلشن، لبی خندان‌تر از گل بایدهش / خاطری فارغ ز عالم چون توگل بایدهش خُرده‌ای از مال دنیا در بساط هر که هست / جبههٔ وا کرده‌ای پیوسته چون گل بایدهش هرکه می‌خواهد که از سنجیده گفتاران شود / بر زبان، بند گرانی از تأمل بایدهش صبر بر جور فلک کن تا برآیی روسفید / دانه چون در آسیا افتد تحمل بایدهش قطرهٔ آبی که دارد در نظر گوهر شدن / از کنار ابر، تا دریا تنزل بایدهش</p> <p>صائب تبریزی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ کنایه: جبههٔ وا کرده - بند بر زبان داشتن - روسفید بودن - گوهر شدن - تا دریا تنزل کردن تشبیه: لب به گل - خاطر به توکل - جبهه به گل - تأمل به بند گران تشخیص: خندان بودن مثل گل - جبههٔ وا کرده گل - جور فلک - تحمل کردن دانه در آسیا - تفکر و اندیشه داشتن قطرهٔ آب مثل: مصراع دوم بیت چهارم</p>	۳۲
	<p>در شعر زیر، آرایهٔ تکرار (واژه‌آرایی) را بیابید.</p> <p>پای استدلالیان چوبین بود پای چوبین سخت بی‌تمکین بود</p> <p>مولوی</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ «چوبین» و «پا»</p>	۳۳
	<p>در شعر زیر، آرایهٔ تکرار (واژه‌آرایی) را بیابید.</p> <p>زمانه قرعهٔ نو می‌زند به نام شما خوشا شما که جهان می‌رود به کام شما</p> <p>هوشنگ ابتهاج</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ شما</p>	۳۴
	<p>در بیت زیر، نمونه‌های واج‌آرایی را بیابید.</p> <p>ای تکیه‌گاه و پناه / زیباترین لحظه‌های / پر عصمت و پر شکوه تنهایی و خلوت من! ای شط شیرین و پر شوکت من!</p> <p>مهدی اخوان ثالث</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دهم-علوم و فنون ادبی (۱)</p> <p>پاسخ: ۱ واج‌آرایی واج‌های «ش»، «ر»، «پ»</p>	۳۵

	<p>در کدام بیت، واژگان کهن را که امروزه به گونهٔ دیگری به کار می‌رود، نمی‌توان یافت؟</p> <p>۱) راضی به رزق بی‌شر و شوری قناعت / زنبورخانه در نظرم نان اغنیاست</p> <p>۲) هر که باشد عاشق جانان نپردازد ز جان / هر که باشد طالب گوهر نه اندیشد ز آب</p> <p>۳) پس آنکه ناخن چنگی شکستند / ز روی چنگش ابریشم گسستند</p> <p>۴) به خونم گر بیالاید دو دست نازنین شاید / که قتلَم خوش همی‌آید ز دست و پنجهٔ قاتل</p> <p>سراسری-انسانی-تیرماه ۱۴۰۳</p>	۳۶
	<p>پاسخ: ۴ گزینه ۴ پاسخ صحیح است.</p> <p>۱) ترکیب زنبورخانه به جای لانهٔ زنبور</p> <p>۲) جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل: نه اندیشید</p> <p>۳) به‌کارگیری کلمه بگسست در معنی بریده شدن</p> <p>۴) در این بیت واژهٔ قاتل در معنای کشنده به کار رفته است که مطابق کاربرد امروزی است.</p> <p>مفهوم بیت زیر از کدام گزینه قابل برداشت نیست؟</p> <p>«تا خار غم عشقت، آویخته در دامن/ کوه نظری باشد، رفتن به گلستان‌ها»</p> <p>۱) الِّمَّةُ لِلَّهِ که دلم صید غمی شد/ کز خوردن غم‌های پراکنده برستم</p> <p>۲) هر کسی را غم خویش است و دل سعدی را/ همه وقتی غم آن تا چه کند با غم دوست</p> <p>۳) آب حیات من است خاک سر کوی دوست/ گر دو جهان خرمی است ما و غم روی دوست</p> <p>۴) هر کس به جهان خرمی‌ای پیش گرفتند/ ما را غمت ای ماه پری‌چهره تمام است</p> <p>دهم-سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۲ گزینه ۲ پاسخ صحیح است. مفهوم بیت صورت سؤال غم‌پرستی عاشق و ترجیح دادن غم معشوق بر خوشی‌های دنیاست. در بیت گزینه‌ی ۲ به غصه خوردن شاعر در این که با غم معشوق چه‌کار کند، اشاره شده است. این مفهوم با صورت سؤال قرابتی ندارد.</p> <p>بررسی سایر گزینه‌ها: در سایر گزینه‌ها به غم‌پرستی عاشق و ارزشمندی غم معشوق برای عاشق اشاره شده است.</p>	۳۷
	<p>مفاهیم عبارت «چون بشناختم که آدمی، شریف‌ترِ خلاق است و قدر عمر خویش نمی‌داند، دریافتم که مانع آن، راحت اندک و نیاز حقیر است.» در کدام گزینه مشهود نیست؟</p> <p>۱) خواب و خورت ز مرتبه‌ی خویش دور کرد/ آنکه رسی به خویش که بی‌خواب‌و‌خور شوی</p> <p>۲) آن چه ندارد عوض ای هوشیار/ عمر عزیز است غنیمت شمار</p> <p>۳) پیک دلی پیرو شیطان مباش/ شیر امیری سگ دربان مباش</p> <p>۴) مال دنیا دام مرغان ضعیف/ ملک عقبی دام مرغان شریف</p> <p>دهم-سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۴ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. مفهوم متن صورت سؤال ارزشمندی وجود انسان و دور شدن او از این جایگاه ارزشمند و ندانستن قدر عمر است. در بیت گزینه‌ی ۴ به هیچ‌یک از این مفاهیم اشاره نشده است. در این بیت به دلبستگی افراد ضعیف به مال دنیا و گرایش عارفان به جهان باقی تأکید شده است. بررسی سایر گزینه‌ها:</p> <p>۱) دور شدن انسان از جایگاه ارزشمند خود.</p> <p>۲) توصیه به دانستن قدر عمر</p> <p>۳) تأکید بر ارزشمندی وجود انسان و بر حذر داشتن او از غفلت از جایگاه ارزشمند خود.</p>	۳۸

	<p>در کدام بیت شاعر از واژه‌آرایی بیشتری بهره برده‌است؟</p> <p>۱) نفس نفس زده‌ام ناله‌ها ز فرقت تو/ زمان زمان شده‌ام بی‌رخ تو سودایی</p> <p>۲) برو برو که چه کژ می‌روی به شیوه‌گری/ بیا بیا که چه خوش می‌چمی به رعنائی</p> <p>۳) مرو مرو چه سبب زود زود می‌بروی/ بگو بگو که چرا دیر دیر می‌آیی</p> <p>۴) بده بده که چه آورده‌ای به تحفه مرا/ بنه بنه بنشین تا دمی برآسایی</p> <p>۳۹</p> <p>پاسخ: ۲ گزینه ۲ پاسخ صحیح است. در این بیت شاعر با تکرار «برو»، «که»، «چه»، «بیا» و «به» پنج بار از آرایه‌ی تکرار استفاده کرده است. بررسی تکرار در گزینه‌های دیگر:</p> <p>۱) تکرار «نفس»، «زمان»، «تو» (۳) تکرار «مرو»، «زود»، «بگو»، «دیر»</p> <p>۴) تکرار «بده»، «بنه»</p> <p>دهم-سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳</p>	
	<p>موسیقی برخاسته از واج‌آرایی مصراع اول در کدام بیت محسوس‌تر است؟</p> <p>۱) رَواق منظر چشم من آشیانه‌ی توست/ کرم نما و فرود آ که خانه، خانه‌ی توست</p> <p>۲) سر و زر و دل و جانم فدای آن یاری/ که حقّ صحبت مهر و وفا نگه دارد</p> <p>۳) دلت به وصل گل ای بلبل صبا خوش باد/ که در چمن همه گلبانگ عاشقانه‌ی توست</p> <p>۴) علاج ضعف دل ما به لب حوالت کن/ که این مفرح یاقوت در خزانه‌ی توست</p> <p>۴۰</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در این بیت شاعر با تکرار پنج‌بار هریک از واج‌های صامت «ل» و «ب» موسیقی محسوس‌تری را ایجاد کرده‌است. در مصراع اول سایر گزینه‌ها واج‌های مصوّت کوتاه موسیقی ایجاد کرده‌اند. می‌دانیم که موسیقی واج‌های صامت از مصوّت محسوس‌تر است. بررسی واج‌های ابیات:</p> <p>۱) تکرار پنج بار مصوت « َ »</p> <p>۲) تکرار سه بار مصوّت کوتاه « ُ » به‌طور متوالی</p> <p>۴) تکرار چهار بار مصوت کوتاه « َ » و چهار بار صامت «ل»</p> <p>دهم-سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳</p>	
	<p>کدام گزینه با توجه به مبانی تحلیل متن، درست است؟</p> <p>۱) مقصود از متن، در سبک‌شناسی، آثار شعر و نثر فارسی قدیم است.</p> <p>۲) کشف لحن و آهنگ، نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون است.</p> <p>۳) هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، «متن ادبی» است.</p> <p>۴) یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌های شناخت و ارزیابی متون این است که از سه دیدگاه زبان، ادبیّات و فکر بررسی شود.</p> <p>۴۱</p> <p>پاسخ: ۴ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. اصلاح گزینه‌های نادرست:</p> <p>۱) در این کتاب مقصود ما از متن، آثار شعر و نثر فارسی است.</p> <p>۲) خواندن دقیق متن، نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون است.</p> <p>۳) هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، «متن» است.</p> <p>دهم-سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳</p>	

مفهوم بیت زیر از کدام بیت دریافت می‌شود؟
«قطره‌آبی که دارد در نظر گوهر شدن / از کنار ابر تا دریا تنزل بایدهش»

- ۱ اعتبار سربلندی در فروتن بودن است / چشمه شد فواره وقتی بر سر خود پا گذاشت
- ۲ چون شکست آینه حیرت صد برابر می‌شود / بی‌سبب خود را شکستم تا ببینم چیستم
- ۳ همیشه قسمت فواره سرنگوش شدن است / تو نیز مثل من ای دوست برمخیز، بس است
- ۴ عشق می‌بازم که غیر از باختن در عشق نیست / در نبردی این چنین هرکس به خاک افتاد برد

سراسری-انسانی-۱۴۰۳ اردیبهشت

۴۲

پاسخ: ۱

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. بیت صورت سؤال در پی بیان این نکته است که فروتنی موجب ارزشمندی انسان می‌شود و با تمثیل قطره‌آبی که در صدف به مروارید بدل می‌شود این مفهوم را بیان کرده است. در بیت گزینه ۱ هم شاعر اعتبار سربلندی را در فروتن بودن می‌داند و در مصراع دوم بیت هم با مثال چشمه و فواره این مفهوم را توضیح می‌دهد. تشریح گزینه‌های دیگر:
گزینه ۲: شاعر با مثال شکستن و چند تکه شدن آینه «خودشکنی» را نفی می‌کند. (مفهوم مقابل بیت صورت سؤال)
گزینه ۳: شاعر با مثال سرنگون شدن فواره در پی بیان نفی برخاستن و عزم چیزی کردن است.
گزینه ۴: «به خاک افتادن» در مصراع دوم بیت کنایه از «کشته شدن» است، نه فروتنی. شاعر می‌گوید در عشق باید کشته شد تا به کمال رسید.

در کدام بیت دو نکته برجسته قلمرو زبانی موجود در کلیله و دمنه و شعر عطار (مذکور در کتاب) به چشم می‌خورد؟

- ۱ چو روباهان و خرگوشان منه گوش / به روبه‌بازی این خواب خرگوش
- ۲ دو سوراخ چون روبه حيله ساز / یکی سوی شهوت یکی سوی آژ
- ۳ این سگ‌صفتان کنند ای آهوچشم / ناگاه تو را صید ز روبه‌بازی
- ۴ چو منی را فلک بیازارد / خردش بی‌خرد نینگارد؟

سراسری-انسانی-۱۴۰۳ اردیبهشت

۴۳

پاسخ: ۱

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. در ویژگی‌های زبانی شعر عطار به موارد زیر اشاره شده است که در اشعار گزینه‌ها هم دیده می‌شوند:
- ترکیب‌سازی: مانند «روبه‌بازی» و «حیله‌سازی»
- وجود واژگان کهن
- کاربرد شبکه معنایی
- کاربرد تاریخی دستور و ...
در ویژگی‌های زبانی متن کلیله و دمنه نیز موارد زیر دیده می‌شوند که مشابه این کاربردها در ابیات گزینه‌ها وجود دارد:
- جمع کلمه «موش» با نشانه «ان»
- جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل
- کاربرد «را» به معنی «برای» و ...
در بیت گزینه ۱ کلمه‌های «روبه» و «خرگوش» در مصراع اول با نشانه جمع «ان» آمده‌اند. در مصراع دوم نیز «روبه‌بازی» دیده می‌شود که مثالی برای ترکیب‌سازی است. پس در این بیت از میان نشانه‌های زبانی مذکور دو ویژگی زبانی برجسته دیده می‌شوند. نشانه‌های زبانی در ابیات سایر گزینه‌ها عبارتند از:
گزینه ۲: «حیله‌ساز» در مصراع اول مثالی از ترکیب‌سازی است.
گزینه ۳: «روبه‌بازی» در مصراع دوم این بیت هم مثالی از ترکیب‌سازی است.
گزینه ۴: کاربرد شکل تاریخی فعل‌ها مانند «نینگار».

	<p>در کدام گزینه هر دو بیت به مفهومی مشترک اشاره دارند؟</p> <p>۱ الف - سعدی ازین چشمه‌ی حیوان که خورد/ سیر نگردد به مرور ای صنم ب- ور عزم سکندر همه چون عزم تو بودی/ پنهان نشدی چشمه‌ی حیوان ز سکندر</p> <p>۲ الف- هرکجا دردی است درمانیش هست/ درد عشق است آن که درمانیش نیست ب- درد بی‌عشقی ز جانم برده طاقت، ورنه من/ داشتم آرام، تا آرام جانی داشتم</p> <p>۳ الف- این کوزه‌گر دهر، چنین جام لطیف/ می‌سازد و باز بر زمین می‌زندش ب- نعمت‌الله می‌صافی است درین جام لطیف/ ما به جان با می و جامش به هم آمیخته‌ایم</p> <p>۴ الف- عشق بلبل جلوه‌ی گل را نمایان کرد و بس/ ورنه گل را در گلستان دوستانی دیگر است ب- عشق من شد سبب خوبی و رعنائی او/ داد رسوائی من شهرت زیبایی او</p> <p>۴۴</p> <p>پاسخ: ۴ گزینه ۴ پاسخ صحیح است. هر دو مورد دارای این مفهوم‌اند که عشق فراوان عاشق سبب شد معشوق به زیبایی مشهور شود. بررسی سایر گزینه‌ها:</p> <p>۱- الف - سعدی وجود محبوبش را مثل چشمه آب حیات دانسته و می‌گوید از وجود تو سیر نمی‌شوم. ب- شاعر به ممدوحش (پادشاه) می‌گوید اگر اسکندر مقدونی به قدر تو همت داشت، به مقصود خویش و مراتب عالی می‌رسید.</p> <p>۲- الف - عشق درمان‌ناپذیر است. ب- این که دیگر محبوبی ندارم برای من درد بزرگی است.</p> <p>۳- الف - شاه نعمت‌الله ولی خلقت و مرگ انسان توسط خدا. ب- وجود انسان که مثل یک جام است با نفس و جان خدا درآمیخته است.</p>
	<p>در کدام بیت «واج‌آرایی و واژه‌آرایی» هر دو دیده می‌شود؟</p> <p>۱ تا جان بود از مهر رخس برنکنم دل/ گر میر نهد بندم و گر پیر دهد پند</p> <p>۲ دل ز جان برگیر و در بر گیر یار مهربان/ گر بدین مقدرات آن دولت میسر می‌شود</p> <p>۳ فتنه‌ام بر زلف و بالای تو ای بدر منیر/ قامت است آن پا قیامت عنبر است آن یا عبیر</p> <p>۴ نبود نقش دو عالم، که رنگ الفت بود/ زمانه طرح محبت، به این زمان انداخت</p> <p>۴۵</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در گزینه ۳ «است» تکرار شده و واج‌آرایی مصوت بلند «ا» محسوس است.</p> <p>گزینه ۱: واج‌آرایی «ز» و فاقد تکرار.</p> <p>گزینه ۲: واج‌آرایی «ر» و فاقد تکرار. توجه داشته باشید «بر» یک‌بار پیشوند فعل است و یک‌بار به معنای آغوش است.</p> <p>در گزینه ۴ واج‌آرایی ضعیف در «د» و فاقد تکرار. («عهد» جناس تام دارد).</p>

در همه گزینه‌ها آرایه‌ی واژه‌آرایی (تکرار) دیده می‌شود، به‌جز گزینه‌ی

- ۱ جایی که سرو بوستان با پای چوبین می‌چمد/ ما نیز در رقص آوریم آن سرو سیم‌اندام را
- ۲ هر که را خاطر به روی دوست رغبت می‌کند/ بس پریشانی بیاید بردنش چون موی دوست
- ۳ دوش دور از رویت ای جان، جانم از غم تاب داشت/ ابر چشمم بررخ از سودای دل سیلاب داشت
- ۴ هیچ کاری بر نمی‌آید ز پای آهنین/ قطع راه عشق در قطع تمنا کردن است

-دهم- سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳

۴۶

پاسخ: ۴

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. همان‌طور که می‌دانیم اگر واژه‌ی تکرار شده معنای متفاوتی داشته باشد دیگر آن را تکرار نمی‌گیریم و آن «جناس تام» محسوب می‌شود. «قطع» در مرحله اول به معنای «طی کردن و سپری کردن و عبور کردن» است و «قطع» دوم به معنای «بریدن و قطع کردن» است. در بیت ۱ «سرو» در بیت ۲ «دوست» و در بیت ۳ «جان» تکرار شده است. توجه: ممکن است دانش‌آموز دهم معنای طی کردن و سپری کردن را برای «قطع» نداند و با کمی دقت به معنای خود بیت در می‌یابد که این دو «قطع» نمی‌تواند هم معنی باشند، لذا آرایه تکرار ندارند و جناس تام می‌شوند.

۱ الف) کهنه و مهجور بودن لغات (خیره - سرشک) / کم بودن لغات عربی، کاربرد همی به جای می / کاربرد حرف اضافه اندر / کوتاهی جملات / سادگی و روانی / کاربرد واژگان فارسی
(ب) تکرار - تضاد
(ج) نکوهش غم‌گرایی، دعوت به شادی و دوری از اندوه، ناپایداری دنیا، ادبیات تعلیمی و موارد مشابه

۲ الف) ویژگی‌های ادبی: قالب شعر غزل / تکرار واژهٔ سلام / تشخیص (استعاره مکنیه): نفس صبح / سلام سپردن به صبح و صبحدم / پیغام‌رسان بودن باد / دل مجاز از وجود / دل و جان تناسب / تشبیه: چو خاک / جگر تشنه کنایه از شدت عشق / واج‌آرایی در حرف «س» در بیت اول و واج‌آرایی «د» در بیت ۳
(ب) بیان فراق و جدایی، غم و اندوه از دوری یار در انتظار پیام از معشوق، شکایت از دوری یار، بالا بودن مقام معشوق، مضمون‌پردازی عاشقانه

۳ الف) ۲ (ب) واج‌آرایی

۴ گزینه ب

۵ عاطفه

۶ ۱) گر ز دست زلف مشکینت خطایی رفت رفت / ور ز هندوی شما بر ما جفایی رفت رفت
۲) برق عشق از خرمن پشمینه‌پوشی سوخت سوخت / جور شاه کامران گر بر گدایی رفت رفت
۳) در طریقت رنجش خاطر نباشد می بیار / هر کدورت را که بینی چون صفایی رفت رفت
۴) عشق بازی را تحمّل باید ای دل پای دار / گر ملالی بود، بود و گر خطایی رفت رفت
۵) گر دلی از غمزهٔ دلدار باری برد، برد / در میان جان و جانان ماجرای رفت رفت
۶) از سخن‌چینان ملامت‌ها پدید آمد ولی / گر میان هم‌نشینان ناسزایی رفت رفت
۷) عیب حافظ گو مکن واعظ که رفت از خانقاه / پای آزادی چه بندی؟ گر به جایی رفت رفت
* تکرار واژهٔ «رفت» در تمام بیت‌ها، «سوخت» در بیت سوم و «بود» در بیت چهارم و «برد» در بیت پنجم
* تکرار واج «ـی» در بیت (۱)، تکرار واج «ش» در بیت (۲)، تکرار واج «ر» در بیت (۳)، تکرار واج «ا» در بیت (۴)، تکرار واج «ب، ج» در بیت (۵).

۷ «درد»، «درمان» و «است»

۸ «موی» و «سر»

۹ «نام» و «ننگ»

۱۰ امروز، فردا، تو

۱۱ واج‌آرایی واج‌های «س»، «ن»

۱۲ مولانا در این شعر با استفاده از وزنی شاد حالت شور و نشاط عاشقانه را به خواننده منتقل می‌کند. هجاها کوتاه و ضربی است. تناسب وزن و عاطفه در این شعر موجب اثرگذاری بیشتر آن شده است.

۱۳ حالت غم و اندوه و سوگواری محسوس است. وزن شعر نیز با محتوای آن متناسب است.

۱۴) حالت شور و نشاط محسوس است. گویی شاعر در این است که شادی و خوشی را برای شنونده بازگو کند.

۱۵) وزن و موسیقی ابیات سعدی، حالت شادی و شور و نشاط را بر این سروده حاکم کرده است.

۱۶) قلمرو ادبی کنایه: آب و گل کسی را سرشتن - لگد خوردن، آب و گل مجاز از وجود انسان
قلمرو فکری: نویسنده در این حکایت کوتاه به لزوم تربیت فرزند اشاره می‌کند و با نگرش تعلیمی تلاش می‌کند بی‌ادبی را نکوهش کند.

۱۷) ۱) کاربردهای کهن واژگان: خوابگزار، مُعَبَّر، اقربا، بگفت، «اندر» به جای «در»

۲) جمع کلمه «قرب» به صورت اقربا

۳) سادگی و روانی جملات / کاربرد جمله‌های کوتاه

۴) کاربرد واژه «خداوند» به جای پادشاه

۵) کاربرد «ی» استمراری در فعل: پنداشتی — می‌پنداشت

۱۸) متفاوت بودن شیوه گفتار به صورتی که هر دو خوابگزار یک مطلب را با دو شیوه مختلف بیان کردند.

۱۹) رویارویی با شعر - کشف لحن و آهنگ شعر - که رویایی - داستانی است - حال و هوا و محتوای اثر - خواندن یک‌باره و

بی‌گسست اثر - ارتباط طولی و محتوایی اثر

۲۰) شاعر در این شعر آب را مظهر زندگی و طراوت می‌داند و با الهام از طبیعت و با دیدگاه عرفانی، دوستی و مهربانی میان پدیده‌های هستی را مطرح می‌کند. گل نیز در این شعر می‌تواند نماد نادرستی و کژی باشد.

۲۱) یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها این است که متن از سه دیدگاه زبان، ادبیات و فکر؛ یعنی در سه قلمرو بررسی شود:

زبانی، ادبی، فکری

۲۲) هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، «متن» است. به بیان دیگر، نه فقط نوشته‌های روی کاغذ و کتاب، بلکه صدایی که می‌شنویم، بویی که حس می‌کنیم، رویدادی که می‌بینیم، مزه‌ای که می‌چشیم و چیزی که لمس می‌کنیم، هر کدام متن به حساب می‌آیند.

۲۳) ۸ بار (۰/۲۵)

۲۴) واج آرایی (نغمه‌ی حروف) (۰/۲۵)

۲۵) الف) درست (۰/۲۵) ب) نادرست (۰/۲۵)

۲۶) پیشیمانی

۲۷) عمر

۲۸) «از»، «خار»، «پا»

۲۹) لحنی اندرزگونه، تعلیمی و جدی محسوس است.

۳۰

وزن و آهنگ ابیات حافظ ، فضایی نگران‌کننده و یأس‌آلود ایجاد کرده. گام‌های آوایی این شعر کوتاه و پی‌درپی است و این توازن پاره‌های کلام را نمایان می‌کند.

۳۱

موسیقی و آهنگ ملایم و همراه با کشش آوایی حالت غم و اندوه و حسرت شاعر را به خواننده منتقل شود.

۳۲

کنایه: جبههٔ واکرده - بند بر زبان داشتن - روسفید بودن - گوهر شدن - تا دریا تنزل کردن

تشبیه: لب به گل - خاطر به توکل - جبهه به گل - تأمل به بند گران

تشخیص: خندان بودن مثل گل - جبههٔ واکرده گل - جور فلک - تحمل کردن دانه در آسیا - تفکر و اندیشه داشتن قطرهٔ آب

مثل: مصراع دوم بیت چهارم

۳۳

«چوبین» و «پا»

۳۴

شما

۳۵

واج‌آرایی واج‌های «ش»، «ی»، «پ»

۳۶

گزینه ۴ پاسخ صحیح است.

(۱) ترکیب زنبورخانه به جای لانهٔ زنبور

(۲) جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل: نه اندیشید

(۳) به‌کارگیری کلمه بگسست در معنی بریده شدن

(۴) در این بیت واژهٔ قاتل در معنای کشنده به کار رفته است که مطابق کاربرد امروزی است.

۳۷

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. مفهوم بیت صورت سؤال غم‌پرستی عاشق و ترجیح دادن غم معشوق بر خوشی‌های دنیاست. در

بیت گزینه‌ی ۲ به غصه خوردن شاعر در این که با غم معشوق چه کار کند، اشاره شده است. این مفهوم با صورت سؤال قرابتی

ندارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: در سایر گزینه‌ها به غم‌پرستی عاشق و ارزشمندی غم معشوق برای عاشق اشاره شده است.

۳۸

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. مفهوم متن صورت سؤال ارزشمندی وجود انسان و دور شدن او از این جایگاه ارزشمند و ندانستن قدر

عمر است. در بیت گزینه‌ی ۴ به هیچ‌یک از این مفاهیم اشاره نشده است. در این بیت به دلبستگی افراد ضعیف به مال دنیا و

گرایش عارفان به جهان باقی تأکید شده است. بررسی سایر گزینه‌ها:

(۱) دور شدن انسان از جایگاه ارزشمند خود.

(۲) توصیه به دانستن قدر عمر

(۳) تأکید بر ارزشمندی وجود انسان و بر حذر داشتن او از غفلت از جایگاه ارزشمند خود.

۳۹

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. در این بیت شاعر با تکرار «برو»، «که»، «چه»، «بیا» و «به» پنج بار از آرایه‌ی تکرار استفاده کرده است.

بررسی تکرار در گزینه‌های دیگر:

(۱) تکرار «نفس»، «زمان»، «تو» (۳) تکرار «مرو»، «زود»، «بگو»، «دیر»

(۴) تکرار «بده»، «بنه»

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در این بیت شاعر با تکرار پنج بار هریک از واج‌های صامت «ل» و «ب» موسیقی محسوس‌تری را ایجاد کرده است. در مصراع اول سایر گزینه‌ها واج‌های مصوّت کوتاه موسیقی ایجاد کرده‌اند. می‌دانیم که موسیقی واج‌های صامت از مصوّت محسوس‌تر است. بررسی واج‌های ابیات:

(۱) تکرار پنج بار مصوت « َ »

(۲) تکرار سه بار مصوّت کوتاه « ُ » به‌طور متوالی

(۴) تکرار چهار بار مصوت کوتاه « َ » و چهار بار صامت «ل»

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. اصلاح گزینه‌های نادرست:

(۱) در این کتاب مقصود ما از متن، آثار شعر و نثر فارسی است.

(۲) خواندن دقیق متن، نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون است.

(۳) هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، «متن» است.

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. بیت صورت سؤال در پی بیان این نکته است که فروتنی موجب ارزشمندی انسان می‌شود و با تمثیل قطره آبی که در صدف به مروارید بدل می‌شود این مفهوم را بیان کرده است. در بیت گزینه ۱ هم شاعر اعتبار سربلندی را در فروتن بودن می‌داند و در مصراع دوم بیت هم با مثال چشمه و فواره این مفهوم را توضیح می‌دهد. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه ۲: شاعر با مثال شکستن و چند تکه شدن آینه «خودشکنی» را نفی می‌کند. (مفهوم مقابل بیت صورت سؤال)

گزینه ۳: شاعر با مثال سرنگون شدن فواره در پی بیان نفی برخاستن و عزم چیزی کردن است.

گزینه ۴: «به خاک افتادن» در مصراع دوم بیت کنایه از «کشته شدن» است، نه فروتنی. شاعر می‌گوید در عشق باید کشته شد تا به کمال رسید.

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. در ویژگی‌های زبانی شعر عطار به موارد زیر اشاره شده است که در اشعار گزینه‌ها هم دیده می‌شوند:

- ترکیب‌سازی: مانند «روبه‌بازی» و «حیله‌سازی»

- وجود واژگان کهن

- کاربرد شبکه معنایی

- کاربرد تاریخی دستور و ...

در ویژگی‌های زبانی متن کلیله و دمنه نیز موارد زیر دیده می‌شوند که مشابه این کاربردها در ابیات گزینه‌ها وجود دارد:

- جمع کلمه «موش» با نشانه «ان»

- جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل

- کاربرد «را» به معنی «برای» و ...

در بیت گزینه ۱ کلمه‌های «روباه» و «خرگوش» در مصراع اول با نشانه جمع «ان» آمده‌اند. در مصراع دوم نیز «روبه‌بازی» دیده می‌شود که مثالی برای ترکیب‌سازی است. پس در این بیت از میان نشانه‌های زبانی مذکور دو ویژگی زبانی برجسته دیده می‌شوند. نشانه‌های زبانی در ابیات سایر گزینه‌ها عبارتند از:

گزینه ۲: «حیله‌ساز» در مصراع اول مثالی از ترکیب‌سازی است.

گزینه ۳: «روبه‌بازی» در مصراع دوم این بیت هم مثالی از ترکیب‌سازی است.

گزینه ۴: کاربرد شکل تاریخی فعل‌ها مانند «نینگارد».

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. هر دو مورد دارای این مفهوم‌اند که عشق فراوان عاشق سبب شد معشوق به زیبایی مشهور شود. بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۱- الف - سعدی وجود محبوبش را مثل چشمه آب حیات دانسته و می‌گوید از وجود تو سیر نمی‌شوم.
 ب- شاعر به ممدوحش (پادشاه) می‌گوید اگر اسکندر مقدونی به قدر تو همت داشت، به مقصود خویش و مراتب عالی می‌رسید.
 ۲- الف - عشق درمان‌ناپذیر است. ب- این که دیگر محبوبی ندارم برای من درد بزرگی است.
 ۳- الف - شاه نعمت‌الله ولی خلقت و مرگ انسان توسط خدا. ب- وجود انسان که مثل یک جام است با نفس و جان خدا درآمیخته است.

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در گزینه ۳ «است» تکرار شده و واج‌آرایی مصوت بلند «ا» محسوس است.

- گزینه ۱: واج‌آرایی «ز» و فاقد تکرار.
 گزینه ۲: واج‌آرایی «ر» و فاقد تکرار. توجه داشته باشید «بر» یک‌بار پیشوند فعل است و یک‌بار به معنای آغوش است.
 در گزینه ۴ واج‌آرایی ضعیف در «د» و فاقد تکرار. («عهد» جناس تام دارد).

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. همان‌طور که می‌دانیم اگر واژه‌ی تکرار شده معنای متفاوتی داشته باشد دیگر آن را تکرار نمی‌گیریم و آن «جناس تام» محسوب می‌شود. «قطع» در مرحله اول به معنای «طی کردن و سپری کردن و عبور کردن» است و «قطع» دوم به معنای «بریدن و قطع کردن» است.

در بیت ۱ «سرو» در بیت ۲ «دوست» و در بیت ۳ «جان» تکرار شده است.
 توجه: ممکن است دانش‌آموز دهم معنای طی کردن و سپری کردن را برای «قطع» نداند و با کمی دقت به معنای خود بیت در می‌یابد که این دو «قطع» نمی‌تواند هم معنی باشند، لذا آرایه تکرار ندارند و جناس تام می‌شوند.

پاسخنامه کلیدی

۳۶	۱	۲	۳	۴
۳۷	۱	۲	۳	۴
۳۸	۱	۲	۳	۴
۳۹	۱	۲	۳	۴
۴۰	۱	۲	۳	۴
۴۱	۱	۲	۳	۴
۴۲	۱	۲	۳	۴
۴۳	۱	۲	۳	۴
۴۴	۱	۲	۳	۴
۴۵	۱	۲	۳	۴
۴۶	۱	۲	۳	۴